

EGOERAREN AZTERKETA

143. zenbakia | 2022ko urria

EGOERA SOZIAL ETA EKONOMIKOAREN AZTERKETA

Tentsio geopolitikoak, ugaritasunaren amaiera eta pobretze-prozesu berria

ELA
EUSKAL SINDIKATUA

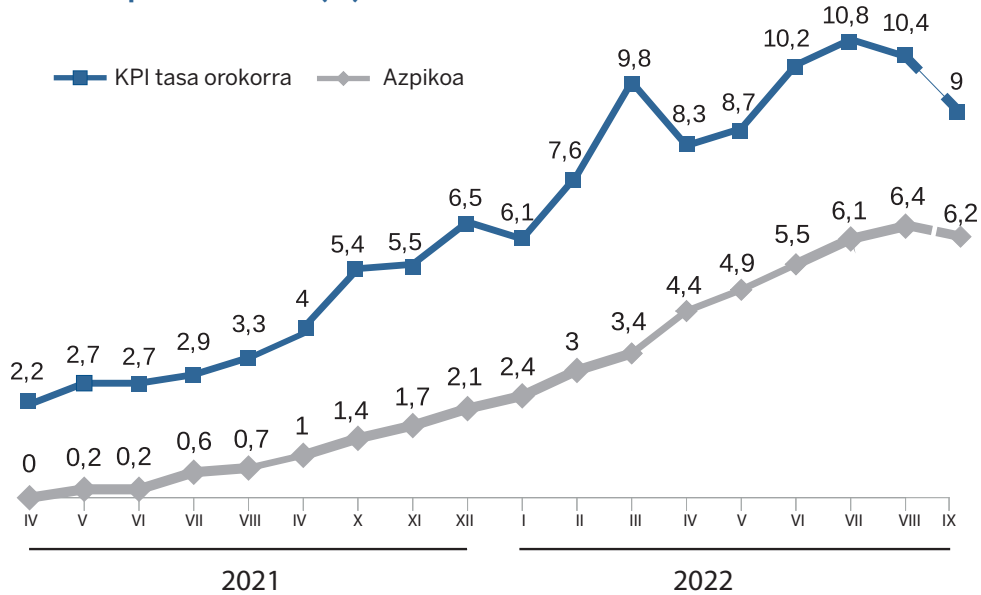

MANU ROBLES-ARANGIZ
FUNDAZIOA

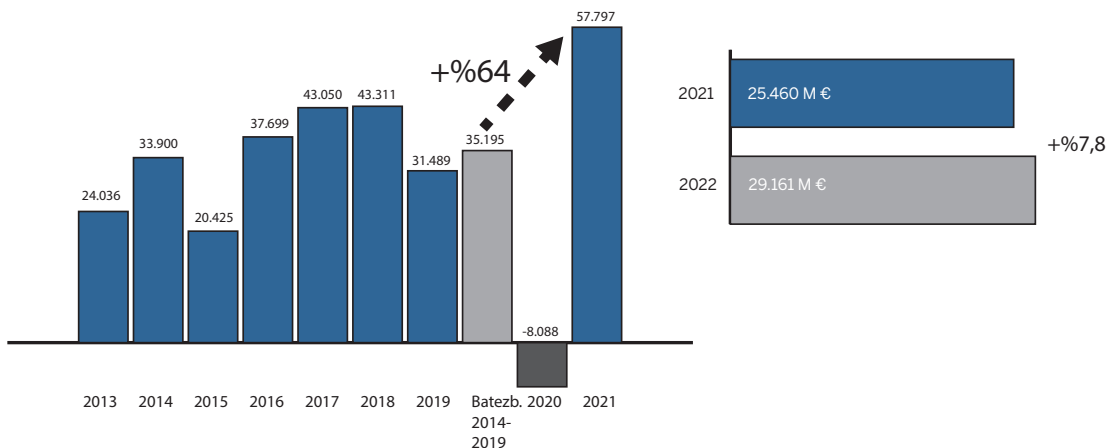
TXOSTENAREN DATU ESANGURATSUENAK

Tentsio geopolitikoak, ugaritasunaren amaiera eta pobretze-prozesu berria

KPI urteko tasa espainiar estatuan (%)

Ibex-35eko enpresen mozkinak 2021ean eta 2015 eta 2019 arteko batez bestekoa, eta 2021eko eta 2022ko lehen sei hilekoko mozkinak (milioi €)

Aurkibidea

1. Tentsioak taula geopolitiko berrian.....	4
2. Pobretze-prozesua bizkortzen ari da.....	5
2.1.Hazkunde ekonomiko ahula	5
2.2.Lan-prekaritatea egunerokotasunean	6
2.3.KPI altua egiturazko arazoa da	7
2.4.Soldaten eta pentsioen devaluazioa	8
2.5.Erosteko ahalmenaren galera eta pobrezia.....	8
3. EBZren norabide eza eta haren ondorioak.....	9
4. Enpresen irabazien errekorra.....	10
5. Aurreikuspen ekonomiko txarrak	11
6. Ondorioak.....	12
Puntako gaia:	
Pentsioen erreformaren bigarren zatia.....	14

ERABILITAKO SIGLAK

HEH	Hego Euskal Herria
EAE	Euskal Autonomi Erkidegoa
EB	Europar Batasuna
BPG	Barne produktu gordina
KPI	Kontsumo prezioen indizea
BMBN	Balore merkatuaren batzorde nazionala
EIN	Estatistika Institutu Nazioanala
SEPE	Servicio Público de Empleo Estatal
NDF	Nazioarteko Diru Funtza
ELGA	Ekonomi eta Lankidetzaren Garapenerako erakundea
EBZ	Europako Banku Zentrala
DSBE	Diru-sarrerak bermatzeko errenta
KEE	Kontsumitzaile eta Erabiltzaileen Erakundea

EGOERAREN AZTERKETA

SARRERA

Inflazioak gora egiten jarraitzen du, eta argi dago egiturazko arazoa bilakatu dela. Hala ere, soldatak, pentsioak edo gizarte-prestazioak ez dira KPIaren arabera eguneratzen ari, langile-klasearen pobretze-prozesu orokorra ekarriz.

Egoeraren Azterketa hau egungo egoera sozio-ekonomikoan zentratuko da, aldagai ekonomiko nagusien bilakaera eta haien ondorioak aztertuz. Hazkunde ahulak, inflazio altuak eta lan-prekarietateak milaka familia hilaren amaierara iristea zailtzen ari dira, enpresa handiak errekorreko irabaziak lortzen ari diren bitartean. Horrek aberastasunaren banaketa gero eta desorekatuagoa eragiten du.

Inflazioari aurre egiteko hartzen ari diren neurriak ere aztertzen dira. EBZk interes-tasa igotzea erabaki du, eta horretan jarraituko du datozen hilabeteetan. Neurri horrek langile-klasea pobretzea baino ez du ekarriko, finantza-sektorearen interesei mesede eginez. Gainera, sektore hau egungo egoeratik onura gehien lortzen ari denetako bat da.

Azkenik, puntako gaian, pentsioen erreformaren bigarren zatia. Gai horri buruz luze eta zabal hitz egingo da datozen hilabeteetan, eta etorkizuneko pentsioen murrizketa handia eragin dezake. Murrizketa horiei aurre egiteko, ELAk pentsio duinak bermatzeko alternatibak mahaigaineratzen ditu.

** Txosten hau 2022ko urriaren 4ko informazio eguneratuarekin egin da.*

Manu Robles-Arangiz Institutua
@mrafundazioa
www.mrafundazioa.eus
Bilbo, 2022ko urria

1. Tentsioak taula geopolitiko berrian

Lehenengo atal honetan, egoeraren larritasuna eta pobretze-prozesua erakusten diguten hainbat adierazleren azterketa egin aurretik, azken hilabeteetako gertaeren errebaso labur bat egingo dugu, baita maila globalean gertatzen diren ika-mikena ere, egungo egoera ulertzeko aukera ematen dutena.

Covid-a gure bizitzetan agertu aurretik, ekonomia garatueneren hazkundeak % 2tik beherakoa zen, eta jada desazelerazioaren lehen seinaleak ikusten ziren. Gainera, iragarpenek beheranzko joera erakusten zuten, eta Italiarako edo Alemaniarako aurreikuspenek ere atzeraldi berri batez ohartarazten zuten. Beraz, pandemiak lehenago edo beranduago iritsiko zen krisi ekonomikoa bizkortu zuen. Krisi honek aurrekaririk gabeko ondorioak izan ditu bizitzako arlo guztietan, eta bereziki ekonomian.

Hurrengo hilabeteetan, egia da adierazle askotan errebotea eman zela, hala nola okupazioan, desentpleguan edo BPGan; hala ere, adierazle guztiak ez ziren itzuliko aurreko mailara. Pandemia baretzen joan zen heinean eta covid albisteak bigarren mailara pasatzen hasi zirenean, pandemiaren ondorioz sortutako shockek sistema ekonomiko eta sozial osoa guztiz eraldatu zutela ikusi genuen.

Jarduera ekonomikoa suspertzen hasi zenean, hazkunde ekonomikoa mugatu egin zuten eskaintza zeuden shockek. Kate globalak ez ziren erreuperatu pandemiaren ondorioak eragindako asalduretatik; ekoizpena gelditu egin zen Asiako herrialde batzuetan, eta itsas garraioan zeuden mugek ez zuten ahalbidetu nazioarteko merkataritzaren garapen erregularra. Gainera, egoera horren ondorioz (eta erregaiaren prezioaren igoeragatik), itsas garraioaren prezioak nabarmen egin zuen gora, garraioa hamahiru aldiz garestituz pandemia hasi zenetik. Ondorioz, Europan eta baita Hego Euskal Herrian ere, hornidura-krisia gertatu zen; horren adibide argia izan zen bitarteko materialen falta, hala nola mikrotxipak, enpresa askoren ekoizpena geldiarazi zutena.

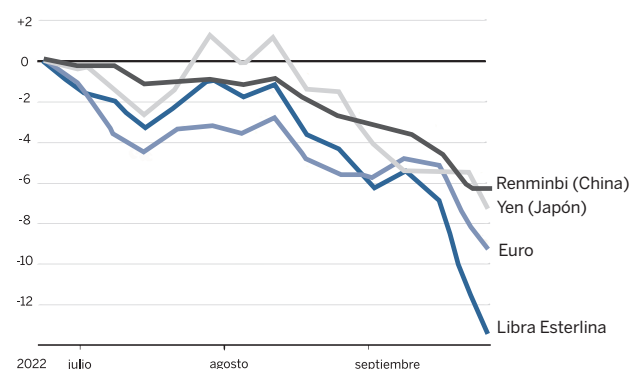
Aipatzekoa da ondasunen munduko merkataritza duela urte batzuetatik hona murrizten hasia zela, eta, beraz, globalizazioaren krisia pandemiaren aurreko errealitatea zela (beste txosten batzuetan ere aipatu dugu gai hori). Krisi horren arrazoi bat eta potentzia globalak polarizatzen hastearren adierazle bat Txinaren eta AEBren arteko gerra komertziala eta teknologikoa izan da.

2022ko otsailean, Errusiak Ukraina inbaditu zuen eta horrek eragin garrantzitsuak izan zituen taula geopolitiko globalean (bigarren atalean ondorioak aztertuko ditugu). Txostenaren asmoa ez da liskarrak eta kausak aztertzea, baizik eta liskar horiengatik gure lurraldeak izan eta izango dituen ondorioak mahai gainean jartzea.

Maila geopolitikoan gertatzen dena ez da kasualitatea. Gertaera bakoitzaren atzean interes politiko eta ekonomikoak daude. Azken gertakariak erakusten dutenez, mundu polobakar batetik igaro gara, AEB munduaren jabe eta nagusi izan den mundu batetik, balizko agertoki multipolar batera, non aktore gehiagoren existentziak etorkizunean hegemonia global hori kolokan jar lezakeen. Egia da oraindik ez gaudela egoera horretan, baina egia da, halaber, Txina aktore garrantzitsua izaten hasi dela maila globalean eta, bereziki, hegoalde globalean. Gai hori NATOren azken bilan agerian geratu zen, Txina erakundearen defentsa- eta segurtasun-doktrinarako erronka gisa katalogatu baitzen.

Hala ere, gerrak, neurri batean, AEBetako posizioa indartu duela esan daiteke. Zehazki, AEBetako ekonomia izan da gerrak eragindako Europako energia-krisiaren onuradun nagusia. Wall Street Journal-en arabera, altzairu, ongari eta bestelako lehengaien enpresa europarrak AEBetara eramaten ari dira haien produktzioa, prezio energetiko egonkorragoek erakarrita. Beste kontu garrantzitsu bat dolarraren indartzea da beste txanponen aldean. Dolarra da herrialdeek inportazioak ordaintzeko erabiltzen duten moneta. Haren balioespenak ez du eragin negatiborik AEBetan, baina gainerako herrialdeek moneta gehiago behar dute inportazioei aurre egiteko. Adibidez, dolarra indartsu badago, Europari garestiago ateratzen zaio gasa handik inportatzea, eta horrek, aldi berean, inflazio handiagoa eragiten du. Hurrengo grafikoak txanponen dolarrarekiko duten balio-galera adierazten du.

Txanpon nagusien balio-aldaketa dolarrarekiko (%)

Iturria: New York Times Factsset bidez

Bestalde, Txina eta Errusia ez dira une onenak pasatzen ari. Errusiak, orain artean, mendebaldearen zigorrak gainditu ahal izan ditu. Hala ere, gerrak ez dio mesederik egiten, eta ikusiko dugu nola doazen datozen hurrengo hilabeteak. Txinari dagokionez, aurtengo aurreikuspenak ez dira positiboak; hazkundera, lehen aldiz, inguruko herrialdeen azpitik dago. Hala eta guztiz ere, egia da bi herrialdeek harremanak sendotu dituztela (merkataritzaren arloko mugimenduek hala erakusten dute); eta, lehen aipatu dugun bezala, horrek nazioarteko harremanetan bira garrantzitsua ekar dezake.

Europa da egungo egoeraren kaltetu nagusia. Aspaldi geratu zen EB borroka globaletik kanpo, eta gerrak are ahulago utzi du. Euroak dolarrarekiko izan duen debaluazioaz gain, gerraren ondorioek eragin handia izan dute inflazioan, batez ere energiaren prezioaren igoeragatik (gai hori ondoren aztertuko da). Esan beharra dago politikariei Ukrainiako gerra inflazioaren eragile eta errudun bakartzat seinalatzea interesatzen zaiela, baina hori ez da horrela. Urte hasieran, inflazioa %6an zegoen, lehen aipatu ditugun shocken ondorioz; beraz, arazoa lehendik ere bazegoen.

Bestalde, gerrak nabarmendu egin du gaur bizi dugun egiturazko arazoa. Krisi energetikoaz eta planetaren muga materialez ari gara; gai hori agerikoa da, eta egungo testuinguruak bizkortu egin du prozesu hau. Ildo horretan, Macronek bere kurtso politikoa ireki zuen “ugaritasunaren amaiera” iragarritz, eta baliabideen urritasunak, klima-aldaketak eta demokraziaren krisiak markatutako zikloa zetorrela adierazi zuen. Macronek, analisi egoki horretan, Europako sistema ekonomikoaren paradigma aldatzen du, non Alemaniak, EBko potentzia nagusiak, Errusiatik zetorren energia merkearen kontura ekoizten zuen.

“Ugaritasunaren amaiera” datozen hilabeteetan datorrenaren aurrerapena da. 2008ko krisiaren ondoren bizi dugun “gerrikoa estutzea” edo “gure aukeren gainetik bizitzearen” 2.0. bertsioa. Beste behin ere, gutxiengo aberatsak bere onura ugariei eutsi ahal izateko, langile klaseak izango ditu ondorioak, erosteko ahalmena galduz, pobrezia handituz eta hotza pasatuz. *Winter is coming.*

2. Pobretze-prozesua bizkortzen ari da

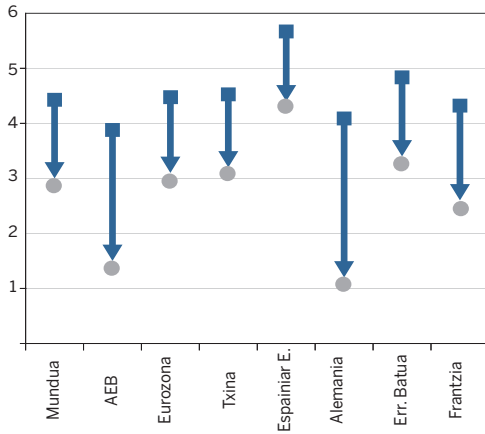
Prezioen gorakadari buruzko albisteek gainezka egiten ari dira komunikabideetan, eta ez da gutxiagorako, azken hilabeteetan ikusten ari garen prezioen igoera ez genuen 80ko hamarkadatik ikusten. Horren ondorioz, erosteko ahalmena galtzen ari da, eta horrek zaildu egiten du hilaren amaierara iristea, batez ere errenta baxuenak dituztenentzat. Gainera, inflazioari aurre egiteko hartzen ari diren neurriek, hau da, EBZk interes-tasak igotzeak, desberdintasuna eta pobrezia areagotzen lagunduko dute. Jarraian, pobretze-prozesu hori bizkortzen ari diren elementu nagusiak aztertuko ditugu.

2.1. Hazkunde ekonomiko ahula

Pandemian Barne Produktu Gordinak (BPG) aurrekaririk gabeko beherakada izan ondoren, munduko ekonomiak errebote-efektu garrantzitsua izan zuen 2021ean, nahiz eta herrialdeen artean desberdina izan izan zen pandemia geroko hazkundera. Nazioarteko Diru Funtzaren (NDF) datuen arabera, munduko ekonomia % 6,1 hazi zen 2021ean, garapen-bidean dauden herrialdeetan gorakadarik handienak izan ziren (Txinan % 8,1ekoa izan zen eta Indian % 8,7koa), eta neurritsuagoa herrialde aurreratuetan (AEBetan % 5,7koa, Eurogunean % 5,4koa eta beste ekonomia aurreratu batzuetan % 5,1ekoa).

Hala ere, lehen puntuan ikusi dugunez, egoera aldatu egin da Ukrainako gerrak larriagotu zuen inflazio-krisia hasi zenetik. Horren ondorioz, 2022rako aurreikuspen guztiak beherantz berrikusi dira, eta, hilabeteak igaro ahala, BPG gutxiago handituko dela aurreikusten ari da. Ekonomia Lankidetzeta eta Garapenerako Erakundeak (ELGA) 2021eko abenduan eta 2022ko irailean eskainitako hazkunde-proiekzioak oso desberdinak dira.

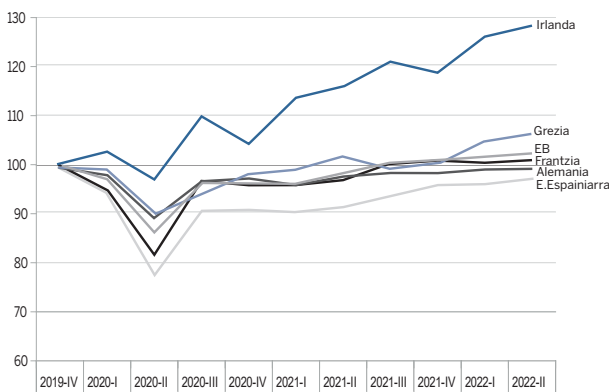
BPGaren proiezioen aldea 2021eko abendutik 2022ko irailera (%)

Iturria: guk egina ELGAko datuekin

Beharazko berrikuspen hori pandemiaren aurreko maila berreskuratu ez duten ekonomiak dauden testuinguruan egin da. Eurostaten datuen arabera, 2022ko bigarren hiruhilekoan, Alemania, Txekiar Errepublika, Eslovakia eta Espainiako Estatuak 2019ko azken hiruhilekoaren azpitik zeuden. Estatu espainiarraren kasuan, NDFk berak ohartarazi du 2024ra arte ez dela itzuliko 2019ko mailetara.

BPGren bilakaera 100 oinarriarekin 2019ko 4Tan

Iturria: Eurostat

Hego Euskal Herriaren kasuan (HEH), bilakaera Espainiako Estatuaren antzekoa izan da. EAEn, 2020an % 9,9ko jaitsiera eta 2021ean % 5,6ko errebotea izan ondoren, 2022an BPG ez da oraindik pandemiaren aurreko mailara iritsi. Eustaten datuen arabera, hiruhileko arteko terminoetan hazkundeak % 1,1koa izan da lehen eta bigarren hiruhilekoetan, manufaktura-

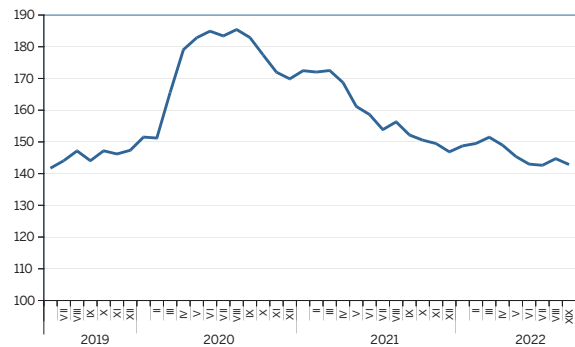
industriak eta, batez ere, merkataritzak, ostalaritzak eta garraioak bultzatuta.

Nafarroan antzeko bilakaera izan da. 2020ko % 8,3ko beharakadaren eta 2021ean % 5,8ko errebotearen ondoren, hiruhileko hazkundeak EAEn baino txikiagoa izan da: % 1eko igoera izan da lehen hiruhilekoan, eta % 0,7koa bigarrenean.

2.2. Lan-prekaritatea egunerokotasunean

Desenpleguaren datuek beharazko joera erakusten dute. Pandemiaren lehen hilabeteen ondoren, enplegu gabeen kopuruak behera egin du, 2019ko mailara iritsi arte. Argitaratutako azken zifraren arabera (iraila), enplegu gabe kopurua 142.868 pertsonakoa da, hau da, aurreko hilabetearen aldean 1.851 enplegu gabe gutxiago daude. Horietatik, % 58,6 emakumeak dira, eta gainerakoak, gizonak.

Enplegu gabeak HEHn (2019-2022)

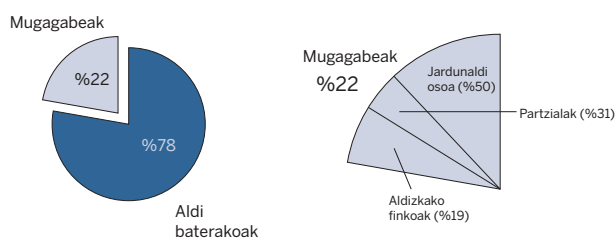
Iturria: SEPE

A priori, datu positiboak dirudite; hala ere, enpleguari buruzko datuei dagokienez, bi kontu aipatu behar dira. Lehenik eta behin, gaur egun datuek egoera negatiborik erakusten ez duten arren, egia esan, enpleguarena izan ohi da krisi-garaian okerrera egiten duen azken adierazlea. Bigarrenik, desenpleguari buruzko datuek ez dute erakusten lan-kontratuetan dagoen prekaritatea; izan ere, kontratazio-datuek egiaztatzen dute prekaritatea oraindik ere bere horretan jarraitzen duela.

Lan-erreformak lortu beharreko gaitako bat lan-merkatuak zuen gehiegizko behin-behinekotasuna ezabatzea zen. HEHren kasuan ez dirudi oso emaitza eraginkorra izan duenik. Abuztura arte egindako kontratuen % 78 aldi baterakoak izan ziren; Estatu osoko ehunekorik handiena da. Gainera, kontuan hartu

beharreko beste datu bat da abuztura arte sinatutako kontratu mugagabeen erdiak bakarrik izan zirela lanaldi osokoak, % 31 lanaldi partzialekoak eta gainerako %19 aldizkako finkoak. Beraz, erreformaren emaitza onei buruzko propaganda gorabehera, datuek adierazten dute hamarretik bat bakarrik izan zela mugagabea eta lanaldi osokoa.

Kontratu motak

Iturria: SEPE

2.3. KPI altua egiturazko arazoa da

Aurreko Egoeraren Azterketan adierazi genuen bezala, nahiz eta inflazioa Ukrainako gerrari soilik egotzi, prezioen igoera kezagarria izaten hasia zen duela urtebete baino gehiagotik. Eurogunea osatzen duten 19 herrialdeetan Europako Banku Zentrala (EBZ) arduratzen da inflazioa kontrolatzeaz. Bere funtzio nagusia inflazioa baxu (% 2tik gertu), egonkor eta aurreikusteko moduan mantentzen dela ziurtatzea da. Ehuneko hori kontuan hartuta, Espainiako estatuan inflazioak % 2 hori gainditu zuen 2021eko apirilean, eta hazi besterik ez da egin ordutik. Hurrengo grafikoan ikus daitekeenez, Ukrainako gerraren ondoren arazoa areagotu egin da, baina inflazioa oso handia zen lehen ere.

Espainiako Estatuko KPIren urteko tasa (%)

Iturria: EIN

Izan ere, inflazioaren arazoak beste batzuk dira. Inflazioa eskaintzaren aldetik dator, hau da, produktu edo lehengai jakin batzuen eskaintza ez da nahikoa haien eskaerari erantzuteko, edo gero eta zailagoa da behar diren materialak ateratzea, eta horrek garestitzea eragiten du. Alde horretatik, inflazioaren kausak ez dira soldatak, ezta duela hamar urte baino gehiagotik aplikatu den moneta-politikaren ondorioak ere; aitzitik, horren kausak hornidura-arazoeekin, energia-baliabideen prezioen igoerarekin eta/edo egiturazkoak diren beste produkzio-faktore batzuekin lotuta daude (esaterako, planetaren muga fisikoeekin eta materialen krisiarekin).

Hiru hilabetez % 10etik gora egon ondoren, inflazioak behera egingo du irailean. EINren datu aurreratuak inflazioa % 9an kokatzen du, batez ere elektrizitatearen prezioaren jaitsieragatik (2021eko irailean igo zen) eta, neurri txikiagoan, energiaren eta garraioaren jaitsieragatik. Hala ere, azpiko inflazioaren bilakaera ere aztertu behar da. Azpiko inflazioak ez ditu kontuan hartzen aldakortasun handia duten prezioak, hala nola elikagai freskoak edo energia (gasolina, elektrizitatea, gasa), eta irudi errealagoa ematen du prezioen bilakaera zein den jakiteko. Grafikoan ikus daitekeenez, azpiko inflazioa hazi baino ez da egin azken hilabeteetan (irailean pixka bat murriztuko dela dirudi), eta horrek erakusten du enpresek produktuen eta zerbitzuen azken preziora bideratzen ari direla energiaren eta lehengaien kostuen igoera.

2.4. Soldaten eta pentsioen debaluazioa

Argi dago aurreko guztiaren ondorioak langile-klasearen kalterako direla. Are gehiago soldata-igoera prezioen bilakaeratik oso urrun dagoen egoera batean. Espainiako Estatuko Lan eta Gizarte Ekonomia Ministerioaren datuen arabera, abuztura arte erregistratutako hitzarmenek % 5eko soldata-igoera izan zuten EAEn eta % 4,52koa Nafarroan, hilabete horretan erregistratutako inflazioaren erdia baino gutxiago (% 10,5). Gogoratu behar da soldata-eguneratzeen % 70 inguru kopuru horien azpitik daudela. Baina egoera are larriagoa da zifra horiek adieraz dezaketena baino. Lan Harremanen Kontseiluaren (LHK) datuen arabera,urtea hasi zenetik soldaten igoera %3,8koa baino ez da izan EAEn. Gainera, langileen % 36,1ek baino ez zuen hitzarmena indarrean aurtengo abuztuan, % 54,5 luzatuta edo berritzeko zeuden eta % 9,4k hitzarmenak bertan behera zuten.

Gauza bera gertatzen da pentsiodunekin; izan ere, pentsioen igoera % 3,5ean geratu da aurten (2021eko % 6,5eko KPIaren aldean), eta DSBEaren zenbatekoak EAEn eta Nafarroan, erosahalmen-galera handia izan dute ere. Lanbide arteko Gutxieneko Soldatari dagokionez, 2022rako igoera % 3,4koa baino ez da izan, eta, beraz, inflazioak diru-sarrera txikiak dituzten soldatapekoei eragiten die bereziki. Eta baita administrazio publikoetako langileei ere, % 2ko igoera ezarri baitzitzaian.

Argi dago gaur egungo inflazio eta ziurgabetasun handiko testuinguruan, patronala eta administrazio publikoak egoera horretaz baliatzen ari direla soldatak debalutzeko politikak bultzatzeko, langile klasearen erosteko ahalmena murriztuz enpresa-soberakinaren mesedetan.

2.5. Erosteko ahalmenaren galera eta pobrezia

Inflazio handiak eta soldata-debaluazioek nabarmen azkartu dute langile-klasearen pobretze-prozesua. Izan ere, egungo egoeraren azterketa egitean, errentaren analisia funtsezkoa da, prezioen gorakadak ez baitu eragin bera biztanle guztiengan. Kontsumitzeko modua ezberdina da errenta baxua duen familia batean edo errenta altua duen familia batean. Errenta baxuek diru-sarrera gehienak premia handiko produktu eta zerbitzuetara bideratzen dituzte, hala nola elikagaiak, etxebizitza, elektrizitatea, gasa edo garraioa. Eta, hain zuzen ere, ondasun eta zerbitzu horien prezioak igo dira gehien orain arte.

Estatistikako Institutu Nazionalaren (EIN) abuztuko datuen arabera, energia-faktura aurreko urtekoa baino % 50 garestiagoa da, garraioa % 11,5 eta elikagaiak eta alkoholik gabeko edariak % 13,8 garestiagoak. Alokairuen prezioek proportzio txikiagoan egin dute gora (% 1,5), baina beste dokumentu batzuetan aztertu dugunez, prezioak altuegiak ziren ordurako.

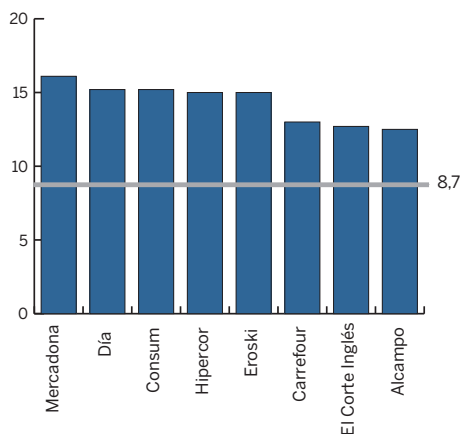
KPI osagai nagusien igoera (%) (2022ko abuztua)

Iturria: EIN

Kontsumitzaileen eta Erabiltzaileen Erakundeak (OCU gaztelaniaz) supermerkatuetako kate nagusietan izandako prezioen igoera aztertzen ari da azken hilabeteetan. Maiatzeko datuen arabera (2021ko maiatzarekin alderatuz), prezioak % 15,2 igo dira azken urtean, inflazioa %8,7ko zen bitartean. Kate gehieneko prezioak % 10 eta % 15 artean igo dira, eta Día eta Mercadonak igo dituzte gehieneko prezioak, % 17 eta % 16,2, hurrenez hurren. Eroskik % 15ean egin du.

Prezioen igoera supermerkatu nagusietan eta inflazioa 2022ko maiatzean (%)

Iturria: KEE

Familien energia-kostuei dagokienez, Europako Sindikatuen Institutuak (ETUI, ingelesezko sigletan) berriki egindako txosten batek ohartarazi zuen Espainiako estatuko energiaren urteko kostuari aurre egiteko (uztailean 1.455 €-koa zen), batez besteko soldata garbia jasotzen duen pertsona baten gutxieneko soldata edo 24 lanegun jasotzen dituen pertsona baten 38 lanegun behar zirela.

Argi dago, inflazioa langile guztien poltsikoetan nabaritzen ari bada ere, baliabide gutxien dituzten etxeak direla egungo testuinguruak gehien kolpatzen dituenak.

3. EBZren norabide eza eta haren ondorioak

Inflazioa eskaintzaren shock baten ondorio izan arren, eta ez gehiegizko eskari baten ondorio, EBZk ortodoxia liberalari dagozkion errezetak erabiltzea erabaki du, interes-tasa igoz. Horrek esan nahi du banku zentralak dirua mailegatzeko diela bankuei interes handiago batean, eta, beraz, bankuek interes gehiago kobratuko dietela familiei eta enpresei tasa handiago horri aurre egiteko. Bankuei dirua eskatzea garestitzen denez, familiek eta enpresek kredituak murriztu egiten dituzte eta, ondorioz, kontsumoa jaitsiko da. Merkatuko arauen arabera, kontsumo txikiagoak prezioak jaiste ekarriko luke.

Orain arte, interes-tasen igoera espero zena baino handiagoa izan da. Uztailean % 0,25eko igoeraz hitz egiten zen eta azkenean % 0,5 igo zen. Orain, irailean, % 0,75

handitu da, hau da, Euroguneko historiako igoerarik handiena. EBZk % 1,25eko igoera ezarri arren, hurrengo bileretan interes-tasa berriro igoko dutela adierazi du. Jarduera horiekin argi geratzen da EBZren lehentasuna, finantza-sektorearen interesak defendatzea dela. Izan ere, sektore horrek bere etekina handituko du tasen igoerari esker, langile-klasearen kaltetan.

Interes-tasen igoera horiek ez dute ondorio positiborik izango inflazioa murrizteko; izan ere, ikusi dugun bezala, inflazioak beste arazo batzuetan du jatorria. Interes-tasak igotzean, egoera ekonomikoa okertu egingo da, eta, beraz, atzeraldi-arriskua larriagotu egingo da. Bestalde, interes-tasen igoerak eragin zuzena izango du zor pribatuen zein publikoen.

Zor pribatua

Familiek eta enpresek gehiago ordaindu beharko dute zorpetzea erabakitzen badute. Familien kasuan, adibidez, asko etxebizitza bat erosteko finantzaketa eskatzen kanpo geratuko dira. Enpresen kasuan, inbertsioa garestitu egiten da, eta horrek epe ertainera desenpleguaren handitzea ekar dezake.

Tasen igoeraren ondorio nagusietako bat hipoteka handitzea izango da tasa aldakorreko hipoteka duten familientzat. Iraileko % 0,75eko igoeraren ondorioz, Euriborrek (hipotekak kalkulatzeko erabilitako indizea) 2,5 puntuko langa gaitu du irailaren azken egunetan.

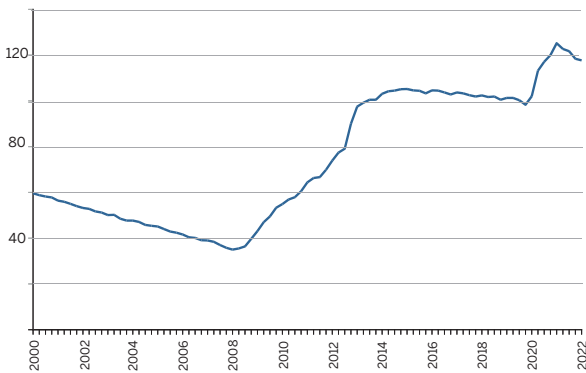
25 urterako 150.000 urteko batez besteko hipoteka baten kasuan, Euriborra gehi % 1eko interesarekin, familiek 180 euro gehiago ordainduko dituzte hilean hipotekagatik, urteko 2.160 euroko gorakada da hori.

Eta iraileko % 0,75eko igoera kontuan hartuta (eta hurrengo hilabeteetarako iragarritakoak), Euriborraren igoera handiagoa eragingo duena, hipotekak askoz gehiago igoko dira.

Zor publikoa

Familiak eta enpresek ez ezik, herrialdeek ere beren zorraren interesengatik gehiago ordaindu beharko dute. Arazo hori bereziki nabarmena izango da zor handia duten herrialdeetan, hala nola Espainiako estatuak.

Espainiako Estatuaren zor publikoaren bilakaera BPGaren gainean (%)

Iturria: Espainiako Bankua

Ekainean, estatu espainiarreko erakunde guztien zor publikoak bere marka hautsi zuen, 1,47 bilioi euroraino iritsiz. Pandemiaren ondoren emandako BPGaren hazkundeak BPGaren gaineko zorraren ratioa % 116ra jaitea eragin duen arren (2021eko martxoan % 125era iritsi zen), oso zifra handiak dira, onartezinak, eta erreforma fiskal progresibo baten ondorioz gastu publikoa finantzatzeari uko egin izanaren ondorio dira. Horrek datozen urteetan murrizketak aplikatzeko oinarriak jartz, aurrerago dokumentu honetan aipatuko dugun bezala.

Aipatu behar da zor publiko horren zatirik handiena Estatuari dagokiola (1,47 bilioi horietatik 1,3), eta azken urteotan horrek handitu dituela gastuak, Eusko Jaurlaritzak edo Nafarroako Gobernuak ez bezala. Ez da harrizkoa, testuinguru horretan, Estatuaren zor publikoa 83.000 milioi eurotan hazi izana azken hamabi hilabeteetan. Zenbateko hori, datozen urteetan jasoko diren Europako funtsen zenbateko totala baino handiagoa da. Kontuan hartu behar da funtsak politika publikoak baldintzatuko dituztela.

Hala ere, interes-tasen igoerak zorraren balio absolutua zein erlatiboa handituko ditu. Erantzukizun Fiskaleko Agintaritzaren (AIReF gaztelaniaz) kalkuluen arabera, 2022an zorra BPGren % 115eraino murriztuko da, baina Espainiako estatuaren zorpetze

handia dela eta, interes-tasen gorakadak ratioa % 140ra igo dezake.

Ez dezagun ahaztu Egonkortasun eta Hazkunde Ituna (IHP) etenda dagoela 2024ra arte. Horrek zorraren gehieneko ratioa % 60an ezartzen zuen. Horrek esan nahi du IHP berriz ere bere baldintzetan ezartzen bada, oso zorpetuta dauden herrialdeek, hala nola Espainiako estatuak, austeritate- eta aurrekontu-doikuntzako politiketara jo beharko dutela ituna betetzeko, 2008ko krisiarekin gertatu zen bezala. Horren ondorioz, zerbitzu publikoek, gizarte-prestazioek eta pertsonen eskubideek okerrera egingo dute.

Hala ere, ez da 2024ra arte itxaron beharko. Europako Seihilekoaren esparruan, Europako Batzordeak dagoeneko ohartarazi dio Espainiari daukan zor maila oso altua dela. Batez ere Europako Next Generation EU funtsak jasotzen jarraitu nahi badu.

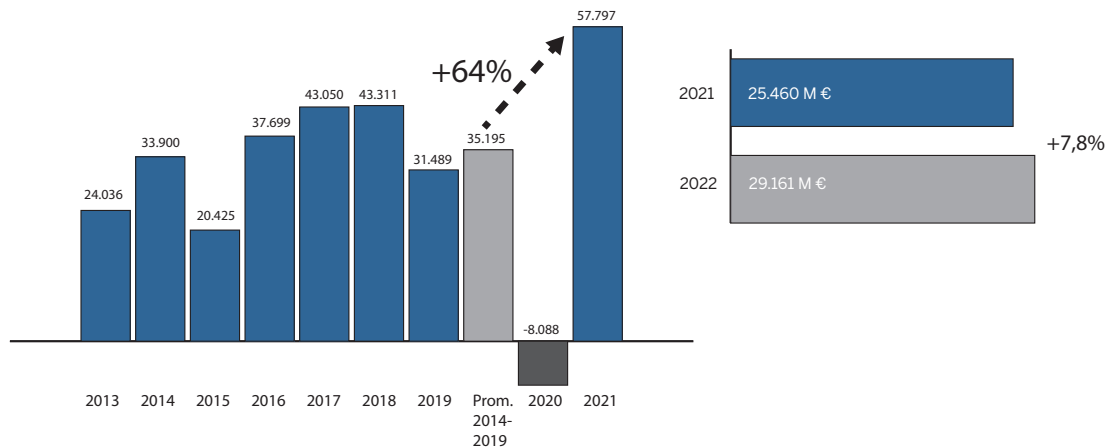
Argi dago interes-tasak handitzeak klase baxuei kalte egingo diela bide askotatik. Inflazio handiak eragindako erosahaldien-murrizketaz gain, interes-tasen igoerak langile-klasearen pobrezia areagotzen lagunduko du, enpresa handien mesedetan.

4. Enpresen irabazien errekorra

Egoera ekonomiko zaila izan arren eta Ukrainako gerra dagoen arren, enpresa handiek irabaziaz handitzen jarraitu dute. 2021ean Ibex35 indizeko enpresek 60.000 milioi euro inguruko mozkinak izan zituzten. Zifra hori testuinguruan jartzeko, onura horiek 2019an lortutakoak baino % 83 gehiago izan ziren, eta azken 5 urteetako batez besteko mozkinak baino % 64 gehiago (2020. urtea kontuan hartu gabe).

Hori gutxi balitz, 2022ko lehen seihilekoan enpresa horien irabaziaz % 7,4 hobetu dira aurreko urteko lehen seihilekoaren aldean. Guztira, 27.410 milioi euro urtarriletik ekainera, enpresa horiek 2019 osoan lortutako etekinetatik gertu (31.500 milioi euro). Enpresa elektriko eta energetikoek kostuen igoera azken preziora eramanez, inolako damurik gabe. Banku-sektoreari dagokionez, interes-tasen igoerak negozioa nabarmen handitzea eragin dute.

Ibex-35eko enpresen mozkinak 2021ean eta 2015 eta 2019 arteko batez bestekoa, eta 2021eko eta 2022ko lehen sei hilekoko mozkinak (milioi €)

Iturria: guk egina BNBmren datuetan oinarrituta

Ez dirudi aurten joera aldatuko denik. Negozioetan espezializatutako Bloomberg hedabidearen arabera, Ibex indizearen konpainiek errekor berri bat izango dute, 2021eko mozkin garbia gaindituz. 2008ko burbuila lehertu zenetik aurrekaririk ez duen zifra da hori. Gainera, lehen sei hilekoko irabaziak ikusita, aurreikuspen horiek ez dira murriztu inflazioaren eta Ukrainako gerraren ondorioz, baizik eta % 5 handitu dira.

Datu horiek ez datoz bat aurreko puntuetan ikusitakoekin. Langileria pobretzen den bitartean, gutxiengo bat abagunea aprobetxatzen ari da bere aberastasuna handitzeko. Balore Merkatuaren Batzorde Nazionalaren (gaztelaniaz CNMV) Sozietate kotizatuetako kontseilarien ordainsarien txostenaren arabera, 2021ean kotizatutako sozietateetako administrazio-kontseiluen batez besteko ordainsaria 4,2 milioi eurokoa izan zen, aurreko ekitaldian baino % 13,2 gehiago.

Kotizatutako enpresetako kontseilariak enplegatuek baino 30 aldiz gehiago irabazi zuten. IBEX35eko enpresak bakarrik kontuan hartuz gero, kontseilariak beren langileek baino 60 aldiz gehiago irabazi zuten.

Beste adierazle bat dibidenduen banaketa da, batez ere soldata-igoerekin alderatzen dugunean. Sindikatuen Europako Konfederazioaren arabera, azken urtean akziodunei egindako ordainketak soldatak baino 7 aldiz gehiago igo dira Europan. Hala ere, estatu espainiarrean, uztailean aurreko uztailaren aldean % 3,3ko soldata-igoera espero zen bitartean, dibidenduek % 98 egin zuten gora. Hau da, 30 aldiz gehiago.

Ez dezagun ahaztu enpresa-mozkinek Europa osoan inflazioa handitzen lagundu dutela. EBZk berak esan zuen "enpresa askok beren irabazi unitarioak gehiegizko eskari globaleko ingurune batean hedatu ahal izan dituztela, energiaren prezioak gora egin arren", "irabaziak faktore giltzarria izan dira barne-inflazio osoan, ekarpen historikoaren gainetik". Hala ere, interes-tasen igoera langile klasearen kalterako izango da.

5. Aurreikuspen ekonomiko txarrak

Ziurgabetasun handiko testuinguru honetan, zaila da hurrengo hilabeteetan gertatuko dena aurreratzea. Hala ere, joera batzuk organismo guztiek partekatzen dituzte.

BPGari dagokionez, 2021az geroztik egin diren aurreikuspen guztiak beherantz berrikusi dira. Bigarren puntuan ikusi dugunez, aurtengo iraileko eszenatokia oso desberdina da aurreko abendukoarekin alderatuta. EBZk irailean egindako azken txostenaren arabera, Euroguneko BPGa % 3,1eko hazkundearekin amaituko da 2022an, baina hazkundera % 0,9ra jaitziko da 2023an. 2024rako hazkunde handiagoa espero da, % 1,9koa. ELGak uste du 2023an hazkundera % 0,3koa baino ez dela izango.

BPGren hazkundearen aurreikuspena (%)

	2022	2023
Mundua	3,0	2,2
Eurozona	3,1	0,3
Alemania	1,2	-0,7
Frantzia	2,6	0,6
Espainiar E.	4,4	1,5
AEB	1,5	0,5
Txina	3,2	4,7
Errusia	-5,5	-4,5
Erresuma Batua	3,4	0,0
EAE	4,5	2,1
Nafarroa	4	1,4

Iturria: ELGA, Eusko Jaurlaritzaren eta Nafarroako Gobernua

Aurreikuspen horiek sortzen duen ziurgabetasunak orain arte planteatu ere egiten ez ziren agertokiak planteatzen dira. ELGAren iraileko aurreikuspenen arabera, Europako potentzia nagusiko ekonomia, Alemaniarena, % 0,7 murriztuko da datorren urtean. Horren ildotik, Deutsche Bankek iragarri du Eurogunea atzeraldian sartuko dela datorren urtean, produkzioa % 2,2 jaitsita. EBZk berak hitz egin du estanflazioari buruz (atzeraldi ekonomikoko egoera, inflazio eta langabezia maila altuekin). Zaila da hurrengo hilabeteetan gertatuko dena aurreratzea, baina argi geratzen da garai zaila datorrela.

Estatu espainiarrean 4,4 puntuko hazkunde aurreikusten da 2022an, eta 1,5 puntukoa 2023an (0,7 puntu jaitsi da aurreko hilabeteekin alderatuta). EAEn % 4,5eko hazkunde espero da 2022an eta % 2,1ekoa 2023an. Nafarroan, Gobernuak aurten % 4 eta datorren urtean % 1,4 haztea espero du.

2023rako desazelerazio horretatik, bereziki kezkarriak dira Industria eta Energia BPGrekiko (industria eta lotutako zerbitzuak EAEko BPGaren % 40 - % 50 inguru dira), % 4,2tik (2022ko martxoko aurreikuspenak) % 0,2ra (2022ko iraileko aurreikuspena) igarotzen dela. Gutxi gorabehera, BPGaren % 1-1,5 inguruko hazkunde dagoenean sortzen da enplegua; horrek esan nahi du aurreikuspen horiek berresten badira, 2023ko lehen hiruhilekoan ez bada, bigarren hiruhilekoan argi eta garbi enplegua suntsituko dela industrian eta lotutako zerbitzuetan.

Testuinguru ekonomikoak eta aplikatutako politikek (inflazioa, interes-tasak, etab.) eragin handia izan dezakete kontsumo pribatua eta inbertsioa, eta aurreikuspen horiek okerragoak izan daitezke hilabeteek aurrera egin ahala.

Inflazioari dagokionez, behera egitea posible den arren, oso handia izaten jarraituko du. Europako Banku Zentralak inflazio-aurreikuspenak gorantz berrikusi berri ditu 2022rako ez ezik, datozen urteetarako ere. Zehazki, adierazi du inflazioa, hileko batez bestekoan, % 8,1ekoa izango dela 2022an, eta % 5,5ekoa 2023an. Badirudi oso urrun gaudela inflazio altuak koiunturazko elementuak izatetik. Eta argi dago, halaber, EBZren agindua ez dela betetzen ari: inflazioa ez da txikia, ez egonkorra, ezta aurreikusteko modukoa ere. Eta are gutxiago aurre egiteko hartu dituzten neurriekin.

Inflazio aurreikuspena 2022 eta 2023an (%)

	2022	2023
Espainiar E.	9,1	5
Alemania	8,4	7,5
Frantzia	5,9	5,8
AEB	6,2	3,4
Txina	2,2	3,1
Erresuma Batua	8,8	5,9

Iturria: ELGA

6. Ondorioak

2019an, ekonomia aurreratuek dezelerazio zantzuak zituzten, eta atzeraldi posibleaz ere hitz egiten zen. Hala ere, pandemiak prozesu hori bizkortu zuen, eta aurrekaririk gabeko shock bat eragin zuen, gaur egun oraindik ere jasaten ari garen ondorioekin: horniduren krisia, lehengaien garestitzea edo energiaren prezioaren igoera. Covid-19aren krisitik osatu gabe, beste batean gaude, eta horrek erakusten du egungo ereduaren agortzea.

Hazkunde ekonomikoak behera egin du, eta zenbait erakunde datorren urterako atzeraldia egon daitekeela adierazi dute. Inflazioa duela 30 urte baino gehiagotik ikusten ez ziren balioetan dago. Hala ere, soldatak, pentsioak edo prestazioak ez dira neurri berean eguneratzen ari. Horren ondorioz, pertsonen erosteko ahalmena nabarmen murrizten ari da.

Errentaren araberako eragina gai zentrala da; errenta txikiek diru-sarrera gehienak premia handiko produktuetara bideratzen dituzte, hala nola etxebizitzara, elikadurara, elektrizitatera edo garraiara. Inflazioa handiagoa izan da produktu horietan, eta, beraz, pertsona ahulenak ari dira ondorioak gehien jasaten.

Inflazioari aurre egiteko errezeta neoliberalenak aplikatzea erabaki du EBZk. Interes-tasak behar adina igotzea erabaki du. Neurri horrek, alde batetik, familien (bereziki hipoteketan) eta enpresen zorrak handitzea eragingo du (inbertsioa zigortuko du) eta, bestetik, estatuen zor publikoa garestituko du, bereziki zor publiko handia dutenei kalte eginez. Hori da Espainiako estatuaren kasua. Horrek zerbitzu publikoen murrizketa ekar dezake datozen urteetan, 2008ko krisiaren ondoren gertatu zen bezala.

Hala ere, denak ez dira galtzen ari egoera honetan. IBEX-35 indizeko enpresek 2021ean inoizko irabaziaz izan zituzten, eta 2022ko lehen seihilekoan 2019 osoan (pandemiaren aurretik) izan zituzten mozkin berberak izan dituzte. Soldatak KPIaren oso azpitik eguneratzen ari diren bitartean, dibidenduen banaketa % 98 igo da iaztik.

Ondorioa argia da: langile klasea pobretzeko prozesu baten aurrean gaude, enpresa handiak mozkin errekorrak lortzen ari diren bitartean. Ikusi dugun bezala, soldatak ez dira ari eguneratzen KPIren arabera eta hori eros ahalmenaren galera esanguratsua eragiten ari da. Aberastasunaren banaketa gero eta bidegabeago batean buelta bat gehiago ematea da. Aurretik ikusi dugun bezala, soldatak ez dira KPIaren arabera eguneratzen ari, eta horrek erosteko ahalmena nabarmen galtzea dakar. Gauza bera gertatu da pentsioekin, % 3,5 handitu baitziren 2022rako, inflazioaren oso azpitik.

PUNTAKO GAIA

Puntako gaia: Pentsioen erreformaren bigarren zatia

laz, Espainiako Gobernuak pentsioen erreformaren lehen zatia egin zuen, Europako Batzordeak Europako funtsak eskuratu ahal izateko ezarritako baldintzapean. Lehen zati horretan, pentsioak KPlaren arabera handitu behar zirela ezarri zen (eta hori ez zen gertatu; izan ere, urte arteko KPlaren ordez, pentsioak urteko urteko urte arteko KPlaren batez bestekoarekin igotzea onartu zen, eta horrek, praktikan, pentsioak KPIa baino 3,5 puntu gutxiago igotzea ekarri zuen). Belaunaldien arteko Ekitate Mekanismoa (BEM) delakoa sortu zen, aurreko iraunkortasun-faktorea baino laxoagoa, baina etorkizunean ere murrizketak eragingo zituen. Erretiro berantiarra ere sustatzen zen eta erretiro aurreratua zigortzen zen, erretiro-adina atzeratzea sendotuz.

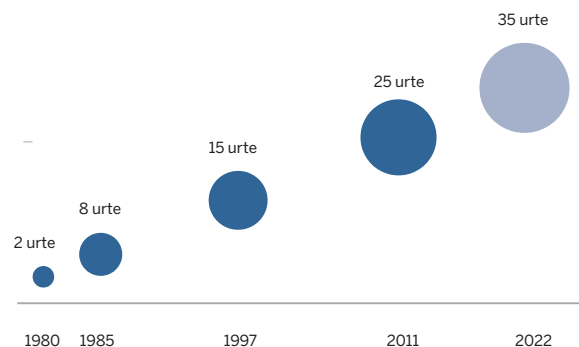
Hala ere, badirudi erreformaren lehen zatia ez dela nahikoa izan Bruselarentzat. Alde batetik, ohartarazi du BEM agian ez dela nahikoa, eta hobe dela indexazio automatikoko sistema bat, iraunkortasun-faktorea bezalakoa, alegia. Escribavak esan du atzera egiteko prest dagoela, Europak hala eskatzen badu. Bestalde, 2022. urtea amaitu baino lehen, erreformaren bigarren zatia egin behar da. Oraingoz ez dago Gobernuaren proposamen zehatzik, zunda globoen formula erabiltzen ari baita, gizartean nahasmena sortzeko asmo argiarekin. Kotizazio maximoak igotzeko aukeraz hitz egiten da, betiere pixkanaka, azkenaldian egin den bezala, baina neurri hori ez da nahikoa Bruselak nahi duen pentsioen iraunkortasuna bermatzeko. Gogoratu behar da Espainiako Gobernuak konpromisoa hartu zuela Europako Batzordearekin, Europako Funts ospetsuak jaso ahal izateko, eta neurri hori gauzatu gero, etorkizuneko pentsioen aurkako eraso argia izango litzatekeela: doitu eta luzatu erretiro-pentsioa kalkulatzeko zenbaketa-aldia (Xedapen Operatiboen I. eranskineko 408. helburua, non Sanchezen gobernuak Europako funtsak jasotzeko hartutako konpromisoak ezartzen diren).

Zenbaketa-aldia nabarmen handitu da azken hiru hamarkadetan. 1985. urtea baino lehen, erretiroaren aurreko bi urteak erabiltzen ziren kalkulua egiteko, eta

urte hori 8ra pasatzen zen. 1997ko Toledoko Itunean, zifrak gora egin zuen 15 urtera arte, eta 2008ko krisiaren ondorengo pentsioen erreformak 25 urtetan ezarri zuen. Une honetan, eztabaidak urte kopurua berriz handitzea planteatzen du (35 urtera arte). Pentsioak kalkulatzeko urteen etengabeko igoera ikusita, etorkizunean zenbateko hori berriro handituko dela aurreikus daiteke. Arazoa da langileen kotizatutako urte kopurua mugatua dela eta erreforma hori ia muga horretara iristen dela.

Eurostaten datuen arabera, 2021ean Espainiako estatuan helduen (15 urte edo gehiago) lan-bizitzaren batez besteko iraupena 35,6 urtekoa izan zen. Generoaren arabera aztertuz gero, emakumeak 33,8 urteko zifra horren azpitik daude, eta gizonen batez besteko iraupena 37,4 urtekoa izan zen.

Estatu espainiarreko pentsioa kalkulatzeko zenbaketa-aldiaren bilakaera eta egoera posiblea

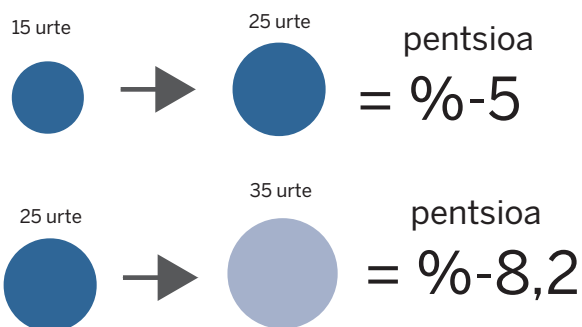
Iturria: Espainiako Bankua

Aurreko puntuetan ikusi dugunez, lan-prekarietatea egunerokotasunean dago. Aldi baterako eta kontratu partzialak dituzten lan asko daude, gazteen langabezia oso handia da eta soldatak ez dira igotzen ari inflazioaren arabera. Argi dago 35,6 urteko lan-bizitzan horietako asko lan prekarioetan edo ordainsari baxuko lanetan izango direla, eta horrek eragin zuzena izango du etorkizuneko pentsioetan.

Zer esan nahi du kalkulu-aldia 25 urtetik 35era handitzeak?

Espainiako Bankuak egin berri duen txosten batek, 2019. urteko Lan Bizitzaren Etengabeko Lagina (LBLM) erabilia, aztertu du zer ekarriko lukeen kalkulu-aldia 15 urtetik 35era luzatzeak (bi fasetan: 15etik 25era eta 25etik 35era). Ondorio nagusietako bat da kalkuluaren urte kopuruaren eta pentsioaren zenbatekoaren artean beherezko erlazioa dagoela. Zehazki, kalkulua 15 urtetik 25era zabaltzeak pentsioa % 5 murriztea ekarri du, eta 25 urtetik 35era luzatzeak pentsioak % 8,2 gehiago murriztuko lituzke.

Pentsioen murrizketa, zenbaketa-urteen arabera

Iturria: Espainiako Bankua

Valentziako eta Extremadurako Unibertsitateko aditu talde baten beste ikerketa bat ere norabide berean doa: 35 urtera igotzeak % 8,8ko murrizketa ekarriko luke etorkizuneko pentsioetan. Emakumeek murrizketa handiagoa izango lukete, % 10,3koa. Azterlan horren arabera, neurri horrek BPGren % 0,88 murriztuko luke pentsioen gastua, Bruselak eskatzen duen pentsio-sistemaren iraunkortasun-eskakizunekin bat etorritik.

ELAk beti ohartarazi du Europako funtsen baldintzapekotasuna, eta pentsioen erreforma horren adibide garbia da. Datozen hilabeteetan jakingo da zeintzuk diren erreformaren bigarren zati honetako neurriak, baina Europak askotan ohartarazi du pentsio-sistemaren iraunkortasunik ezaren arriskuaz, azken aldiz Europako seihileko herrialdeen arabera gomendio espezifikoen arabera.

Horregatik aldarrikatzen dugu:

- Atzera egitea belaunaldien arteko ekitate-mekanismoaren aplikazioari, bai eta aurreko sistemei ere, hala nola iraunkortasun-faktoreari.
- Erretiro-adina 65 urtetan finkatzea, erretiro aurreratua zigortu gabe eta erretiro berantiarra sustatu gabe, egungo erreformak ezartzen duen bezala.
- Gutxieneko pentsioa 1.080 eurokoa izatea, KPIarekin eguneratuta.
- Pentsioa kalkulatzeko irizpideak finkatzea, 2011ko erreformaren aurretik kotizatutako urte kopurua kontuan hartuta, eta 2013ko erreformaren aurreko irizpideen arabera, erretiro aurreratuari eta partzialari dagokienez.
- Pentsioak KPIren arabera eguneratzea, inolako denbora-mugarik gabe, eta azken hamarkadan galdutako erosteko ahalmena berreskuratzea.
- Pentsioen sistema publikoa indartzea. Pentsioen sistema pribatua ez da aukera egokia: Lehenik eta behin, biztanle gehienek ez dute aurrezteko gaitasunik, eta, beraz, gutxiengo dirudunarentzat bakarrik izango litzateke aukera. Bigarrenik, sistema pribatuak kudeatzen duten finantza-erakundeek negozioa bermatzen du, baina ez dute inolako prestazio-mailarik edo errentagarritasunik bermatzen.
- Egungo prestazioak finantzatzen lagunduko duten soldata duinak bermatzea.
- Pentsioen gastua handitzea, sistema hobetzeko. Zerga-politika erreformatzea eta iruzurra jazartzea dira aukera egokiak. Aurrekontuen bidezko finantzaketaren aukeraz ari garenean, prestazioen hobekuntzaz eta horrek dakarren aurrekontu-igoeraz ari gara, eta ez kontabilitate-doikuntza soilaz, kasu honetan bezala.
- Euskal Herriko pentsio-sistema erabakitzeke ahalmen legegile osoa.

